

رسالة محمد

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای (آسیای مرکزی و قفقاز)

موضوع:

**تأثیر جهانی شدن اقتصاد بر توسعه اقتصادی
قزاقستان و ازبکستان**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر عطایی

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر کولایی

نگارش:

عابد نوروزی زرمهری

۱۳۹۰

چکیده

فرایند جهانی شدن اقتصاد به معنای نزدیکتر شدن هرچه بیشتر اقتصاد کشورها و مشارکت آن‌ها در امر تولید کالا و خدمات است. این فرایند با فروپاشی نظام دوقطبی بین‌المللی و یک بعدی شدن آن شتاب بیشتری گرفت و به گفتمان غالب دهه پایانی قرن بیستم تبدیل شد. با فروپاشی اتحاد شوروی، جمهوری‌های استقلال یافته از آن ریشه مشکلات اقتصادی خود را در اتخاذ سیاست‌های اقتصادی کمونیستی در زمان شوروی دانستند و به سوی نظام بازار آزاد حرکت کردند. حرکت این کشورها در دوران گذار اقتصادی طبیعتاً با فرایند جهانی شدن در ارتباط است. با توجه به جهانی شدن اقتصاد که در ارتباط کامل با بازیگران اقتصادی بین‌المللی است. کشورهایی که دارای پتانسیل جذب این بازیگران باشند می‌توانند بیشترین استفاده را از این فرایند ببرند.

باتوجه به اهمیت کشورهای آسیای مرکزی در فهم بهتر تاثیرات جهانی شدن در منطقه اوراسیا از یک سو و رسیدن به درک بهتر تاثیرات فرایند جهانی شدن در کشورهای جهان سوم این پژوهش به مقایسه جمهوری‌های ازبکستان و قزاقستان از این نظر می‌پردازد. در این نوشتار تاثیر شاخص‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تجارت خارجی و وجوه کارگری بر شاخص‌های توسعه اجتماعی اقتصادی هر یک از کشورها بررسی شده است. با بررسی آمارهای کمی و کیفی این کشورها موفق بودن قزاقستان در جذب بهتر شاخص‌های جهانی شدن نسبت به ازبکستان و تاثیر بیشتر این شاخص‌ها بر توسعه اجتماعی اقتصادی آن تایید شده است. قزاقستان با تلاش بیشتر در آزاد سازی‌های اقتصادی توسعه اجتماعی - اقتصادی بیشتری را تجربه کرده است.

واژگان کلیدی

قزاقستان، ازبکستان، جهانی شدن اقتصاد، توسعه اقتصادی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تجارت

خارجی، وجوه کارگری

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۲.....	تعریف مسئله .....
۳.....	اهداف .....
۳.....	ضرورت تحقیق .....
۴.....	سوال های پژوهش .....
۴.....	فرضیه و متغیرهای پژوهش.....
۶.....	ساختار پژوهش.....
۷.....	محدودیت های تحقیق .....
۸.....	پیشینه تحقیق .....
۹.....	نتیجه گیری .....

فصل دوم: چارچوب مفهومی

۱۱.....	جهانی شدن .....
۱۱.....	تعاریف جهانی شدن .....
۱۲.....	رهیافت های جهانی شدن .....
۱۲.....	رهیافت جامعه شناسی .....
۱۶.....	رهیافت مارکسیستی .....
۱۷.....	رهیافت واقعگرایانه .....
۲۰.....	رهیافت لیبرالیستی .....
۲۰.....	ابعاد جهانی شدن .....
۲۱.....	جهانی شدن سیاست.....
۲۲.....	جهانی شدن اقتصاد.....
۲۶.....	شاخص های جهانی شدن اقتصاد.....
۲۶.....	سرمایه گذاری مستقیم خارجی.....
۲۸.....	اثرات سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشور میزبان .....
۳۱.....	سرمایه گذاری خارجی در سبب مالی .....
۳۲.....	تجارت خارجی.....
۳۳.....	حواله های پولی .....
۳۴.....	توسعه اقتصادی .....
۳۴.....	شاخص درآمد سرانه .....
۳۴.....	شاخص برابری قدرت خرید .....
۳۵.....	شاخص درآمد پایدار .....

۳۵	شاخص توسعه انسانی
۳۵	حضور فعال زنان در عرصه اجتماعی
۳۶	استقلال ملی
۳۶	جهانی شدن و توسعه اجتماعی - اقتصادی
۳۷	نتیجه‌گیری

فصل سوم: وضعیت اقتصادی قزاقستان و ازبکستان (در زمان شوروی و بعد از استقلال)

۴۰	مقدمه
۴۰	وضعیت اقتصادی در زمان شوروی
۴۱	دوران استالین
۴۱	اشتراکی کردن اجباری کشاورزی
۴۳	برنامه صنعتی کردن سریع در دوران استالین
۴۴	تجارت خارجی شوروی
۴۴	سرمایه گذاری خارجی در شوروی
۴۵	اقتصاد شوروی بعد از جنگ
۴۷	دوران خروشچف
۴۸	دوران برژنف
۴۸	اصلاحات اقتصادی گورباچف
۴۹	وضعیت اقتصادی قزاقستان در زمان شوروی
۵۱	وضعیت اقتصادی ازبکستان در زمان شوروی
۵۳	وضعیت اقتصادی قزاقستان بعد از استقلال
۵۴	گذار اقتصادی قزاقستان
۵۵	برنامه اصلاحات اقتصادی قزاقستان
۵۶	الف- اصلاحات نظام مند
۵۶	آزاد سازی قیمت ها
۵۶	خصوصی سازی
۵۷	اصلاحات بازار کار
۵۷	اصلاحات بخش مالی
۵۸	ب- سیاست های تثبیت اقتصادی
۵۹	تجارت و نرخ ارز
۶۰	برنامه های گذار اقتصادی بعد از ۲۰۰۰
۶۱	وضعیت اقتصادی جمهوری قزاقستان در سال ۲۰۱۱
۶۲	رشد اقتصادی
۶۵	سیاست های مالی و پولی
۶۶	تجارت بین المللی

۶۷	وضعیت اقتصادی ازبکستان بعد از استقلال
۶۸	بخش کشاورزی
۷۱	بخش انرژی
۷۲	برنامه اصلاحات اقتصادی ازبکستان
۷۴	گام های ازبکستان برای اصلاحات در ابتدای استقلال
۷۷	برنامه خصوصی سازی ازبکستان
۷۸	اصلاحات بخش مالی ازبکستان
۷۹	الف- بخش بانکداری
۸۰	ب- نهاد های مالی غیر بانکی ازبکستان
۸۱	ج- بازار اوراق بهادار
۸۱	سیاست های پولی ازبکستان
۸۲	سیاست های تجاری ازبکستان
۸۲	تلاش های ازبکستان برای غلبه بر مشکلات اقتصادی
۸۵	بخش صنعت در دوران گذار
۸۵	تجارت و سرمایه گذاری در دوران گذار
۸۶	مقایسه وضعیت آزادی اقتصادی دو کشور ازبکستان و قزاقستان
۸۸	آزادی کسب و کار
۸۸	آزادی تجاری
۸۹	آزادی مالیاتی
۸۹	مخارج دولتی
۹۰	آزادی پولی
۹۰	آزادی سرمایه گذاری
۹۱	آزادی مالی
۹۲	نتیجه گیری

فصل چهارم: شاخص های جهانی شدن اقتصاد در دو کشور قزاقستان و ازبکستان

۹۴	بخش اول: حواله های کارگری
۹۴	مقدمه
۹۵	گفتار اول: بررسی حواله های کارگری در ازبکستان
۹۷	الف- مهاجرت در ازبکستان
۹۹	ب- انتقالات رسمی و غیر رسمی حواله ها
۱۰۱	ج- روسیه بزرگترین کشور انتقال دهنده حواله ها
۱۰۲	د- قزاقستان به عنوان مقصد دوم مهاجران ازبکی
۱۰۳	تاثیر بحران مالی جهانی بر حواله ها
۱۰۴	گفتار دوم: مهاجرت برای کار به قزاقستان
۱۰۶	مهاجران قانونی در قزاقستان

۱۰۷	مهاجران غیر قانونی در قزاقستان
۱۰۸	نتایج مهاجرت کارگری در قزاقستان
۱۰۹	نتیجه گیری
۱۱۱	بخش دوم: سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۱۱۱	گفتار اول: سرمایه گذاری خارجی در قزاقستان
۱۱۱	اهداف قزاقستان از جذب سرمایه خارجی
۱۱۲	فعالیت های جذب سرمایه گذاری در قزاقستان
۱۱۵	جذابیت ها و فرصت ها برای سرمایه گذاران خارجی
۱۱۵	خطر برای سرمایه گذاران
۱۱۶	مقررات سرمایه گذاری خارجی در قزاقستان
۱۱۸	بخش های سرمایه گذاری مستقیم خارجی در قزاقستان
۱۱۹	الف- سرمایه گذاری در بخش نفت
۱۲۱	میدان های نفتی اکتوبه
۱۲۲	میدان های نفتی منگیستا
۱۲۳	شرکت نفتی شورون و سرمایه گذاری در تنگیز
۱۲۶	سرمایه گذاری در میدان نفتی کامکول
۱۲۷	سرمایه گذاری شرکت های خارجی در منطقه قره چاقاناک
۱۲۷	سرمایه گذاری شرکت لوک اویل در قزاقستان
۱۲۸	ب- سرمایه گذاری خارجی در معادن قزاقستان
۱۲۹	سرمایه گذاری شرکت گلنکور در معادن روی قزاقستان
۱۳۰	سرمایه گذاری خارجی در معادن مس قزاقستان
۱۳۱	ج- سرمایه گذاری های خارجی در بخش صنایع قزاقستان
۱۳۱	سرمایه گذاری شرکت ارسلورمیتال
۱۳۳	سرمایه گذاری در تولید اورانیوم
۱۳۴	سرمایه گذاری خارجی در صنعت دخانیات
۱۳۴	سرمایه گذاری خارجی در فناوری اطلاعات قزاقستان
۱۳۵	گفتار دوم: سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ازبکستان
۱۳۵	اهداف، روند ها و عملکرد ها نسبت به سرمایه گذاری خارجی
۱۳۵	الف- اهداف سرمایه گذاری خارجی
۱۳۶	ب- جریان های سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۱۳۷	ج- منابع سرمایه گذاری خارجی در ازبکستان
۱۳۸	د- تقسیم بندی بخشی و انواع سرمایه گذاری خارجی در ازبکستان
۱۴۰	نقاط قدرت و ضعف و فرصت های سرمایه گذاری خارجی در ازبکستان
۱۴۰	الف- نقاط قوت
۱۴۱	ب- نقاط ضعف

فرصت های سرمایه گذاری در ازبکستان	۱۴۲
صنایع شیمیایی	۱۴۲
صنایع سبک	۱۴۳
صنایع الکتریکی	۱۴۳
صنعت خودروسازی	۱۴۴
بخش هیدروکربن	۱۴۵
سرمایه گذاری لوک اوپل در ازبکستان	۱۴۶
سرمایه گذاری خارجی در کشاورزی	۱۴۷
سرمایه گذاری خارجی در بخش نیروگاهی	۱۴۷
سرمایه گذاری های خارجی در پیش روی ازبکستان	۱۴۸
نتیجه گیری	۱۴۹
بخش سوم: تجارت خارجی	۱۵۱
گفتار اول: تجارت خارجی در قزاقستان	۱۵۱
مقدمه	۱۵۱
رشد در تجارت قزاقستان	۱۵۲
بارکد ملی قزاقستان	۱۵۳
تعرفه های گمرکی در قزاقستان	۱۵۴
اتحادیه گمرکی قزاقستان با روسیه و بلاروس	۱۵۴
جغرافیای تجاری قزاقستان	۱۵۵
الف- روابط تجاری با کشور ها آسیای مرکزی	۱۵۶
ب- روابط تجاری با ایران	۱۵۶
ج- روابط تجاری با اتحادیه اروپا	۱۵۷
د- روابط تجاری با امریکا	۱۶۰
ر- روابط تجاری با چین	۱۶۰
اتحادیه گمرکی روسیه، روسیه سفید و قزاقستان	۱۶۱
قزاقستان و عضویت در سازمان تجارت جهانی	۱۶۲
گفتار دوم: تجارت خارجی ازبکستان	۱۶۴
ازبکستان و تجارت پنبه	۱۶۵
ازبکستان و تجارت با اتحادیه اروپا:	۱۶۶
روابط تجاری با ایالات متحده	۱۶۷
ازبکستان و سازمان تجارت جهانی	۱۶۹
نتیجه گیری	۱۷۰

فصل پنجم: تاثیر شاخص های جهانی شدن بر توسعه اجتماعی اقتصادی قزاقستان و ازبکستان

مقدمه.....	۱۷۳
گفتار اول: تاثیر جهانی شدن بر اقتصاد کلان دو کشور	۱۷۳
تاثیر حواله ها بر توسعه ازبکستان	۱۷۳
تاثیر عضویت در سازمان تجارت جهانی در توسعه اقتصادی - اجتماعی ازبکستان.....	۱۷۵
تاثیر عضویت قزاقستان در سازمان تجارت جهانی	۱۷۶
تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی در توسعه اقتصادی قزاقستان:	۱۷۸
مزیت های سرمایه گذاری خارجی برای قزاقستان.....	۱۷۹
گفتار دوم: تاثیر جهانی شدن بر توسعه منابع انسانی و اجتماعی در دو کشور.....	۱۸۰
مقدمه.....	۱۸۰
تغییرات در استخدام در سال های استقلال قزاقستان.....	۱۸۰
وضعیت بازار کار و استخدام در ازبکستان.....	۱۸۱
فقر و شبکه های امنیت اجتماعی در قزاقستان.....	۱۸۲
فقر و شبکه های امنیت اجتماعی در ازبکستان.....	۱۸۴
گفتار سوم: مقایسه کمی بین تاثیر سرمایه گذاری خارجی بر توسعه اقتصادی- اجتماعی قزاقستان و ازبکستان.....	۱۸۵
مقدمه.....	۱۸۵
شاخص های توسعه اقتصادی -اجتماعی	۱۸۶
تحلیل واریانس:.....	۱۸۶
الف) سرانه درآمد ناخالص ملی.....	۱۸۶
ب- سال های تحصیل مورد انتظار	۱۸۸
ج- متوسط سال های تحصیل.....	۱۸۹
د- امید به زندگی در بدو تولد.....	۱۸۹
مقایسه تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر شاخص های توسعه انسانی توسط رگرسیون و همبستگی	۱۹۰
مدل اندازه گیری.....	۱۹۰
الف- بررسی تاثیر سرمایه گذاری خارجی بر سرانه درآمد ملی قزاقستان.....	۱۹۱
ب- بررسی تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر سرانه درآمد ملی ازبکستان.....	۱۹۲
ج- بررسی تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر نرخ سال های تحصیل مورد انتظار در کشور قزاقستان	۱۹۴
د) بررسی تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر نرخ سال های تحصیل مورد انتظار در ازبکستان	۱۹۵
ز- بررسی تاثیر سرمایه گذاری خارجی بر میانگین سال های تحصیل ازبکستان.....	۱۹۶
ه- بررسی تاثیر سرمایه گذاری خارجی بر نرخ امید به زندگی در بدو تولد ازبکستان.....	۱۹۷
نتیجه گیری.....	۱۹۸

۱۹۹.....	نتیجه گیری.....
۲۰۲.....	ارتباط بین شاخص های جهانی شدن برای تاثیر بر توسعه.....
۲۰۳.....	بررسی فرضیه براساس نتیجه گیری.....
۲۰۴.....	فهرست شکل ها.....
۲۰۵.....	فهرست جدول ها.....
۲۰۶.....	فهرست منابع.....

فصل اول: کلیات پژوهش

تعریف مسئله

در زمان حیات اتحاد جماهیر شوروی کلیه جمهوری های این مجموعه وسیع تحت امر و نظر مستقیم مسکو اداره می شدند. اقتصاد این جمهوری ها در آن زمان براساس آموزه های مارکسیستی آمیخته با مصلحت اندیشی های سران حزب کمونیست اداره می شد. بعد از فروپاشی شوروی و استقلال جمهوری ها، رهبران این کشور های تازه استقلال یافته از جمله جمهوری های قزاقستان و ازبکستان راه پیشرفت و توسعه اقتصادی را در رهاکردن اقتصاد کمونیستی و به کار بستن اقتصاد سرمایه داری و بازار آزاد دانستند. بسیاری از صاحب نظران علوم اجتماعی بر این باور هستند که آنچه به عنوان پدیده جهانی شدن در دهه پایانی قرن بیستم مطرح شده است در واقع با مفهوم آن در قرن ۱۹ و اوایل قرن ۲۰ تفاوت دارد. جهانی شدن به آن معنا که امروز به بکار می رود در واقع فرایندی است که تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی بشر را در بر گرفته و اثرهای گوناگونی را بر این جنبه های زندگی بشر می گذارد. این فرایند جدید در واقع با حوادث مهم اواخر قرن بیستم به خصوص فروپاشی شوروی و نظام دوقطبی آغاز شده است.

یکی از موضوع هایی که در پایان جنگ جهانی دوم شتاب مضاعفی گرفت موضوع توسعه اقتصادی کشورهای جهان سوم بود و از آن زمان بود که نظریه های منطبق با سرمایه داری راه های گوناگونی را برای رسیدن کشورهای جهان سوم به درجه توسعه کشور های مدرن شکل گرفت از طرف دیگر ذات پویایی نظام اقتصاد سرمایه داری باعث ایجاد و سرعت گرفتن مظاهر جهانی شدن اقتصاد شده است پس میان اندیشه توسعه از دید سرمایه داری و جهانی شدن اقتصاد ارتباط وجود دارد. با توجه به برنامه های اقتصادی دو کشور ازبکستان و قزاقستان بعد از فروپاشی اتحاد شوروی و آزاد شدن این کشور ها در تصمیم گیری های اقتصادی و تمایل نظام سرمایه داری در بدست آوردن فرصت های سرمایه گذاری از سوی دیگر می توان ارتباطی را بین این دو جریان پیدا کرد. در این پژوهش سعی در تبیین این موضوع با توجه به مقایسه شاخص های جهانی شدن و تاثیرهای آن در توسعه ازبکستان و قزاقستان می کنیم.

اهداف

هدف اصلی پژوهش حاضر مقایسه تاثیرات جهانی شدن اقتصاد بر توسعه اقتصادی دو کشور قزاقستان و ازبکستان است. در این راستا ابتدا لازم است مقایسه کاملی بر اقتصاد این دو کشور انجام شود. و بعد از آن توسط شاخص های جهانی شدن اقتصاد و توسعه اقتصادی به بررسی تاثیرات در دو کشور و مقایسه خواهیم پرداخت. با انجام این پژوهش می توانیم به بررسی الگویی عملی برای کشورهای منطقه و حتی دیگر کشورهای جهان سوم برسیم که بهره گیری از الگوی بازار آزاد و استفاده از مظاهر جهانی شدن مانند سرمایه گذاری خارجی، تجارت بین الملل و مهاجرت کارگران تا چه اندازه در توسعه اجتماعی - اقتصادی موثر است. از جمله نتایجی که در این پژوهش بدست می آید علاوه بر بررسی شاخص های اقتصادی هر دو کشور در واقع مقایسه عملکرد اقتصاد بازار و اقتصاد کمونیستی است. البته به دلیل تفاوت های سیاست های اقتصادی دو کشور مهم ترین بخش بررسی این سیاست ها و تفاوت های سیاست گذاری های اقتصادی در دو کشور است.

ضرورت تحقیق

موج جدید جهانی شدن با فروپاشی اتحاد شوروی و از میان برداشته شدن نظام دوقطبی منعطف آغاز شد. از سوی دیگر تاثیر جهانی شدن اقتصاد بر توسعه اقتصادی بیشتر درباره کشورهای جهان سوم مطرح است. بنابراین از سه جهت بررسی این موضوع برای شناسایی اقتصاد جمهوری های قزاقستان و ازبکستان اهمیت دارد:

- ۱- هر دو کشور از جمهوری های بازمانده از شوروی هستند و در اقتصاد بین الملل در دسته کشورهای جهان سوم قرار می گیرند.
- ۲- در هر دو کشور در مدت ۷۰ سال اقتصاد کمونیستی حاکم بوده است و در مدت بیست سال استقلال کوشیده اند تا با به کار بستن اقتصاد بازار آزاد در جهت عکس نظام سابق حرکت کرده و به توسعه اقتصادی دست پیدا کنند.
- ۳- هر دو کشور دارای منابع طبیعی مطلوب برای سرمایه گذاری خارجی و فعالیت در تجارت بین الملل هستند.

سوال های پژوهش

سوال اصلی: تاثیر جهانی شدن اقتصاد بر توسعه اقتصادی ازبکستان و قزاقستان چیست؟
برای پاسخ دادن به سوال اصلی پژوهش لازم است که ابتدا به چند سوال فرعی پاسخ داده شود.
اولین سوال فرعی این پژوهش درباره ماهیت فرایند جهانی شدن و توسعه و شناخت شاخص های آن است.

۱- جهانی شدن اقتصاد چیست؟ و دارای چه شاخص هایی است؟

۲- توسعه اقتصادی به چه معنایی است؟ و دارای چه شاخص هایی است؟

فصل دوم این پژوهش به پاسخ گویی به این دو پرسش اختصاص دارد.

۳- وضعیت اقتصادی جمهوری های قزاقستان و ازبکستان در زمان شوروی چگونه بوده است؟

۴- سیاست های اقتصادی این دو کشور در سال های بعد از استقلال و در دوران گذار چه

ویژگی هایی دارد؟

در فصل سوم وضعیت اقتصادی دو جمهوری در زمان شوروی سنجیده شده است و درگفتار دوم به مقایسه سیاست های اقتصادی این دو جمهوری در دوران گذار پرداخته شده است.

وضعیت شاخص های جهانی شدن اقتصاد در دو جمهوری قزاقستان و ازبکستان چگونه است؟

در فصل چهارم برای هر یک از جمهوری ها شاخص های جهانی شدن مورد بررسی قرار گرفته است.

۵- تاثیر شاخص های جهانی شدن اقتصاد بر شاخص های توسعه اقتصادی در دوکشور چه

تفاوتی دارد؟

در فصل پنجم این پژوهش با بیان وضعیت شاخص های توسعه اقتصادی در دوکشور تاثیر

شاخص های جهانی شدن بر آن ها از روش های کمی و کیفی بررسی شده است.

فرضیه و متغیرهای پژوهش

فرضیه اصلی: قزاقستان با استفاده از سیاست های مناسب اقتصادی از فرایند جهانی شدن اقتصاد

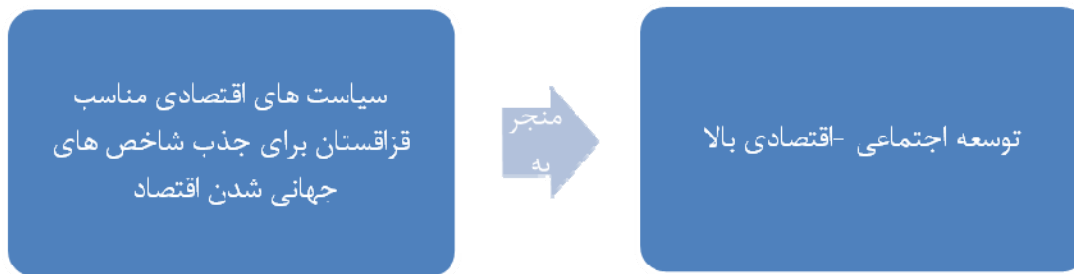
در توسعه اقتصادی-اجتماعی استفاده کرده است در عوض ازبکستان با تاخیر در اجرای سیاست های

مناسب برای استفاده از شاخص های جهانی شدن استفاده کمتری از تاثیرات جهانی شدن بر توسعه اقتصادی برده است.

در فرضیه اصلی پژوهش حاضر برای هر کشور دو متغیر مستقل و وابسته در نظر گرفته شده است.

قزاقستان = در قزاقستان به دلیل اجرای سیاست های مناسب اقتصادی در حرکت به سمت اقتصاد باز، شاخص های جهانی شدن اقتصاد در این کشور بهتر عمل کرده و توسعه اجتماعی - اقتصادی بالایی را در این کشور منجر شده است. در شکل زیر متغیر مستقل و وابسته نشان داده شده است.

شکل (۱) متغیر مستقل و وابسته قزاقستان

ازبکستان: ازبکستان با تاخیر در بکار بستن سیاست های مناسب برای اجرای اقتصاد بازار آزاد در کشور استفاده کمتری در فرایند جهانی شدن اقتصاد برای توسعه اجتماعی - اقتصادی برده است. که در شکل زیر متغیر های مستقل و وابسته نشان داده شده است.

شکل (۲) متغیر مستقل و وابسته ازبکستان

به دلیل ماهیت مقایسه ای بودن پژوهش حاضر لازم است فرضیه را برای دو کشور گسترش داد. همچنین در فرضیه اصلی ما علاوه بر متغیر مستقل و وابسته متغیر دخیل نیز وجود دارد. که در شکل (۳) و (۴) نشان داده شده است.

شکل (۳) متغیر دخیل در فرضیه قزاقستان

شکل (۴) متغیر دخیل در فرضیه ازبکستان

فرضیه رقیب: «توسعه اقتصادی بیشتر قزاقستان نسبت به ازبکستان تنها به دلیل وجود منابع اولیه بیشتر این کشور و درآمد بالای ناشی از فروش این محصولات است.» در این فرضیه نقش شاخص های فرایند جهانی شدن اقتصاد در توسعه اقتصادی دو کشور نادیده گرفته است و تنها عامل وضعیت بهتر زندگی در قزاقستان را در بالا بودن میزان فروش نفت و مواد اولیه دیگر دانسته است.

ساختار پژوهش

منظور از ساختار پژوهش در واقع روش و مدل های مورد استفاده است. همانطور که در بخش سوالات پژوهش گفتیم تمام سوالات اصلی این پژوهش پاسخی کامل دارند که در پنج فصل بیان شده است. این رساله دارای چارچوب مفهومی است. به این معنا که در این پژوهش به دنبال بررسی یک نظریه توسط فرضیه سازی بر طبق آن و آزمون آن فرضیه نیستیم. بلکه بررسی خود را از ابتدا بر مفهوم جهانی شدن و تعریف آن بر پایه شاخص هایی که چارچوب مفهومی این فرایند را تشکیل می

دهند بنا کرده ایم. بنابراین پژوهش استقرایی^۱ است که به معنی پژوهش از پایه است. در این پژوهش با استفاده از دو روش کمی و کیفی به بررسی داده های می پردازیم دلیل استفاده از روش کمی این است که دقت کار در بررسی های اقتصادی تنها با استفاده از اعداد و تجزیه و تحلیل کمی امکان پذیر است. و علت استفاده از روش کیفی نیازی است که درباره برخی از بررسی ها احساس شد. به طور مثال در مقوله فقر که در فصل پنجم به آن می پردازیم بهتر است از روش کیفی و مطالعه گزارش ها و تحلیل آن به نتیجه برسیم همچنین نتیجه گیری نهایی با استفاده از روش کیفی انجام می پذیرد. بررسی های کمی برای پیدا کردن رابطه میان متغیر مستقل و وابسته در این پژوهش توسط آموزه های علم آمار انجام می پذیرد. که به دلیل وجود دو جامعه آماری یعنی دو کشور قزاقستان و ازبکستان ابتدا لازم است به تحلیل واریانس و یافتن نوع رابطه بین دو کشور و بعد از آن به تحلیل میزان روابط بین متغیر ها از طریق رگرسیون با همبستگی پرداخت که در فصل آخر انجام خواهد پذیرفت.

محدودیت های تحقیق

کلیه پژوهش های رشته مطالعات منطقه ای نیازمند بررسی جوامع مورد مطالعه از نزدیک دارد. حضور در کشور های مورد بررسی و مطالعه اسناد اقتصادی این کشور ها از نزدیک همراه با کمک نهاد های اقتصادی کشور های یاد شده پژوهش را به نتایج دقیق تر نزدیک می کند. بنابراین بررسی اسناد اقتصادی به وسیله سایت های امور اقتصادی با چند مشکل همراه است:

۱- پایه اصلی آمار های اقتصادی ارائه شده به بانک جهانی، صندوق بین المللی پول، بنیاد هریتیج و غیره در واقع توسط نهاد های اقتصادی هر کشور تدوین می شود که خالی از ضعف و ابزرگ و یا کوچک نمایی نیست.

۲- داده های مربوط به کشور ازبکستان آنچنان در اختیار نهاد های آماری نیست و ماهیت بسته این جمهوری پژوهش درباره آن را با مشکل روبرو کرده است.

---

¹ -Inductive

۳- برخی از اسناد موجود در سایت های اینترنتی به زبان اصلی و محلی است که بررسی آنها از عهده این پژوهشگر خارج است.

هرچند فرایند جهانی شدن از گفتمان های رایج چند سال گذشته بوده است و کتاب های متعددی درباره آن نوشته شده است اما پیدا کردن مفاهیمی که هم دارای جنبه اقتصادی جهانی شدن باشد و هم زمینه های مطالعه آن در دو جمهوری آسیای مرکزی وجود داشته باشد از محدودیت های این پژوهش بشمار می رفت که به کمک تلفیق دو روش کمی و کیفی به نتیجه رسید.

پیشینه تحقیق

در زمینه جهانی شدن کتاب ها و مقاله های متنوعی وجود دارد اما درباره بررسی این فرایند در کشور های آسیای مرکزی تنها به بررسی برخی از شاخص ها درباره برخی از جمهوری ها اشاره شده است. مثلا کارینا اروزالیوا^۱ در رساله خود تحت عنوان تاثیر جهانی شدن بر توسعه اجتماعی - اقتصادی و سیاسی کشور های آسیای مرکزی به بررسی شاخص وجوه کارگری برای قرقیزستان و برخی از تاثیرات سیاسی جهانی شدن در قزاقستان صحبت کرده است و به معنی واقعی تمام شاخص های بعد اقتصادی جهانی شدن را در آسیای مرکزی نسنجیده است. و در هنگام بررسی شاخص های جهانی شدن اقتصاد، سرمایه گذاری مستقیم خارجی را در اقتصاد این کشور ها بی تاثیر دانسته است! در کتاب مدیریت جهانی شدن در اقتصاد های در حال گذار درباره دو کشور قزاقستان و ازبکستان صحبت شده است و باید شاخص های دو متغیر های توسعه و جهانی شدن را می سنجید اما تنها به بحث وضعیت این دو کشور در شرایط گذار اقتصادی پرداخته است.

کتاب ها و مقالات موجود در ارتباط با جهانی شدن بیشتر به بحث روابط شمال و جنوب، نظریه سه جهان، موافقان و مخالفان جهانی شدن نوشته شده است. اما کمتر در ارتباط با شاخص های جزئیتر این فرایند بررسی شده است که در این رساله سعی می شود تاثیر این شاخص ها بهتر نشان داده شود.

---

¹ -Karina Orozalieva

نتیجه گیری

بعد از فروپاشی شوروی بررسی تاثیر های ناشی از برهم خوردن نظم دوقطبی بر کشورهای استقلال یافته از کشورهای شوراهای نیازمند پژوهش درباره تاثیرات روی آوری این کشور ها به اقتصاد سرمایه داری است. کشورهای آسیای مرکزی، بعد از شوروی تنها راه نجات خود از مشکلات اقتصادی را در برگزیدن اقتصاد سرمایه داری و گذار از کمونیست به بازار آزاد دانستند. حرکت سیاست های اقتصادی از کمونیست به بازار آزاد از یک سو و نوع جدید جهانی شدن بعد از فروپاشی شوروی از سوی دیگر این سوال را پیش آورده است که جهانی شدن تاچه اندازه بر توسعه اقتصادی این کشور ها موثر است. در این پژوهش فرض شده است به دلیل اتخاذ سیاست های مناسب برای استفاده از شاخص ها و ویژگی های جهانی شدن قزاقستان توانسته است از منابع طبیعی و ملی خود در جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی بهره بگیرد اما ازبکستان به دلیل تغییرات کمتر و اصلاحات اقتصادی دیرتر از این جریان جهانی کمتر در جهت توسعه استفاده کرده است. عملکرد دیرتر ازبکستان نسبت به قزاقستان به این معنا است که قزاقها در ابتدای استقلال ضرورت استفاده از سرمایه گذاری خارجی، تجارت خارجی و دیگر شاخص ها را شناسایی کرده و در جهت استفاده از آنها برای بهره برداری از منابع خود کوشیده است. به منظور تفهیم این مطلب بعد از بررسی مفاهیم جهانی شدن شمای کلی از اقتصاد این دو جمهوری ارائه می دهیم و سپس به بررسی شاخص هایی مانند سرمایه گذاری خارجی و تجارت خارجی در این دو جمهوری می کنیم. و در فصل آخر تاثیرگذاری این دو شاخص ها را با ارائه آمار و ارقام و تجزیه و تحلیل های آماری نشان می دهیم.

فصل دوم: چارچوب مفهومی